

(Време, 19.02.2009)

Крајем децембра лидери Савеза независних социјалдемократа, Странке демократске акције и Хрватске демократске заједнице, Милорад Додик, Сулејман Тихић и Драган Човић, састали су се први пут у селу Пруд у Босанској Посавини. Договор лидера три владајуће странке, назван Прудски споразум, узбуркао је међуентитетску политичку сцену у Босни и Херцеговини. Негде између стереотипа "геноцидне творевине Републике Српске" и "пропагатора муслиманске државе у Сарајеву" тројица политичара покушала су да пронађу одговор на горућа питања која се тичу свих. Гласна критика дошла је са свих страна, могле су се чути разновразне спекулације о "прерасподели" Босне, "обарању" Дејтонског споразума и небројене интерпретације споразума постигнутог у Пруду. Иако су и тројица представника Срба, Бошњака и Хрвата давали делом посве различите изјаве о резултатима састанка, договорили су се да се поново састану 23. фебруара и наставе разговор. После недвосмислених изјава премијера Републике Српске Милорада Додика да је постојање РС у њеној постојећој форми и територији "неупитно", у Бањалуци мирно чекају крајњи исход Прудских усаглашавања. Град је чист, улице су широке, нема саобраћајне гужве, кафићи и кафане су дупке пуни, атмосфером и ентеријером не разликују се од локала било ког богатог европског града, радно време им је до 23. сата. Нову, модерну зграду Владе РС, коју је крајем новембра 2007. пред отварање освештао владика зворничко-тузлански Василије, многи грађани главног града РС доживљавају као симбол своје државности. Испред и иза импресивног здања постављени су водоскоци, из звучника се чује тиха музика. Велики административни комплекс свакако има капацитет за пословање самосталне државе. Ентеријер је луксузан, подсећа на предимензионирани Хајат и треба да импресионира посетиоце из земље, Федерације и осталог иностранства. На последњем спрату се налази ресторан за владине службенике и гостујуће делегације из кога се види читав град. У згради у којој ради Милорад Додик забрањено је пушење.

„Време“: Да вас неко негде у Европи на улици пита одакле сте, шта бисте рекли?

Милорад Додик: Из Републике Српске.

Значи ли то да ви Босну и Херцеговину не осећате као своју државу?

Босна и Херцеговина као држава је за нас морање, резултат Дејтонског мировног споразума. Као легалиста, ја то наравно не спорим. А ако ме питате о емоцијама, онда ћу ја увијек рећи да сам из Републике Српске, из Бањалуке. А ако није довољна та идентификација, онда ћу рећи да сам из Београда, из Србије.

Шта сте се ви заправо договорили са лидерима СДА и ХДЗ-а у Пруду?

Ми смо се у Пруду, поред осталог, договорили да се буџет за ову годину усвоји у обиму какав је договорен у парламенту. И поред чињенице да су неки покушали да спекулишу око буџета, рецимо Харис Силајџић, који је тражио да се повећа за 350 милиона конвертибилних марака. Уобичајено је, иначе, да Босна има чак до трећег мјесеца проблема са буџетом за текућу годину и да се усваја под притиском међународног фактора. Друга ствар око које смо се договорили је рјешавање статуса Дистрикта Брчко, који је остављен као проблем арбитражне комисије и гдје супервизор на основу Дејтонског споразума нема овлашћења да рјешава статусна питања. Било је, дакле, неопходно да се утврди статус који ће омогућити да Дистрикт Брчко може да се за своја права предвиђена Дејмоном или арбитражном одлуком бори у Уставном суду Босне и Херцеговине. А Уставни суд БиХ је једна вештачка институција у којој сједе три стране судије које нас, заједно са бошњачки, муслиманским судијама, по правилу прегласавају и доносе одређена рјешења.

Шта сте се договорили?

Било је потребно да се донесе веома прецизан и јасан амандман на Устав, због нашег лошег искуства из прошлости са радом Уставног суда, који намеће политичка рјешења у БиХ. Ми смо тражили да то буде заштита статуса утврђеног арбитражном одлуком. Значи, да статус буде заштићен и не може евентуално да се мијења аранжманима уставног суда. Ми смо кроз неколико састанака успјели да дефинишемо тај амандман

и он је на сједници Вијећа министара у Сарајеву добио свој формални карактер кроз предлог парламенту да буде усвојен.

И за то имате парламентарну већину?

Мислим да имамо довољно. Ми из СНСД-а смо дали своју сагласност са својих седам гласова од 28 колико ће бити потребно. Од те приче који су многи назвали „Прудски процес“, то су, дакле, два капитална питања које смо успјели да рјешимо.

Како то сада треба конкретно да функционише у Брчком?

То ће бити локална заједница. То је важна дефиниција, зато што то искључује могућност да Дистрикт Брчко има своје представнике у органима БиХ. Неки су имали амбиције да обезбједе за Дистрикт Брчко два до три посланичка мјеста. Може, наравно, да буде неко из Дистрикта Брчко, али кроз ентитетски изборни систем. Важно је такође да је у Дистрикту Брчко имовина дефинисана као заједничка имовина два ентитета. То су многи оспоравали и жељели да Брчко ставе искључиво под суверенитет органа БиХ. Ако би БиХ некада у будућности доживјела своју десолуцију, онда би се заједничка имовина, наравно, дијелила. Послије двије године преговора ми смо добили што смо тражили. Наравно да бисмо вољели да је Брчко, како је то било раније, припало РС, али смо напосто морали да прихватимо реалност која се зове арбитражна одлука. Још једно важно питање Прудског споразума јесте попис становништва. У земљи у којој је власт конципирана на бази конститутивности народа и на тај начин се извлачи легитимитет, велика ујдурма би се дигла око тога што не можете да се изјасните онако како хоћете. Поштујем оне који мисле да је њихов национални идентитет неважан, да су космополити и ја то цијеним. Али не могу да не уважим оне који веома снажно осјећају своју националну припадност и тако желе да се изјасне, а то одговара европским стандардима. Ми на основу тога идемо полако ка изради закона о попису становништва.

Шта је заправо с причом о прерасподели Босне у Пруду? Јесте ли се на крају по том питању договорили или не?

Наша позиција је веома јасна и ми смо је поновили саговорницима, а то је територијална

неупитност РС у политичком капацитету који је сада конзервиран, а с намјером да буде јачи у будућности. Е онда су господа из Федерације дошла до неког концепта о томе да је добро за одрживост БиХ да се унутар Федерације формирају два ентитета и да се федерално Сарајево као главни град прогласи дистриктом. Могао сам да будем и против тога, али ништа не бих могао да урадим ако се они сагласе око тог питања. Наш став је у сваком случају свима јасан. Па, Сулејман Тихић је дошао у парламент РС и рекао да је свјестан како РС зависи искључиво од људи из РС, које ја тренутно представљам. А и Драган Човић је у неколико интервјуа рекао да је РС неупитна. Ми нисмо имали никаквог разлога да реметимо њихову идилу, па сам рекао: добро, у реду, ви радите шта хоћете. На крају крајева, ако манипулишете с тим, срешћемо се на сљедећем састанку и видјећете се у болу ваших манипулација. Сљедећи састанак је 23. фебруара у Мостару.

И ако се ви све лепо договорите, да ли високи представник у БиХ на основу Бонских овлашћења може све да поништи?

Он нам већ одавно не говори шта можемо или не можемо. Мислим да се и око тога задржава стереотип прошлости...

Има ли формално то овлашћење?

Наравно да га има. Сада се покушава вратити нека улога канцеларије ОХР какву је имао Педи Ешдаун, који је радио као слон у стакленој башти. Али то вријеме је прошло. Нама је јасно да се сада форсира да Британац дође на мјесто високог представника, који би поново баш тако требало да се понаша, као неки махараџа. Али, ми смо свјесни своје позиције. Нисмо више у позицији да будемо само конзументи туђе памети која стиже са стране. Та формална овлашћења ОХР-а постоје, али фактички тешко да могу да се примјене. Наравно да постоји код неких та жеља, прије свега како би могли да се „склањају“ људи из РС. Склонили су до сада преко 200 људи па се ништа није промијенило. И међународна заједница постала је свјеснија позиције РС, мада ви у Београду и не доживљавате да ми постојимо, али ми веома доживљавамо чињеницу да постоји РС, то волимо, будимо се и устајемо с њом и спремни смо да се жртвујемо за њу.

Да ли и Странци демократске акције и Хрватској демократској заједници смета постојање међународног протектора?

Не, они имају сасвим другачији приступ, да треба да остане неко ко ће стално вршити притисак на Бањалуку, наводно да би правио неку нормалну БиХ. А шта је уопште нормална БиХ?

Каква је ваша визија БиХ?

Суморна.

А ваша визија РС?

Оптимистична. Мислим да је РС трајна, да је показала да може да буде самоодржива, да имплементира све стандарде савремене Европе и цивилизације, да може у своје друштвено ткиво сасвим равноправно да прими све националности, да фаворизује стручност и способност. Сви који желе РС као мирно мјесто за живот добро су дошли. РС поштује Дејтонски мировни споразум. Ми ћемо се борити за што бољи положај РС у оквиру Босне, да РС буде држава, да има федерални статус, да има право на специјалне односе са сусједима, али и дипломатски статус у другим земљама по питањима гдје ми имамо искључиву надлежност. У нашој надлежности је, рецимо, образовање, као што је то случај у покрајинама у Њемачкој.

Наша економија је стабилна, самоодржива, и ми немамо намјеру да будемо реметилачки фактор. Ако се БиХ задржи, има шансу да се одржи само као потпуно лабав савез федералних јединица. Ја лично нисам сигуран да БиХ може да се задржи. БиХ је све ово вријеме опстала зато што је то хтјела међународна заједница. Она је свој међународни легитимитет добила зато што су је велике земље признале. Али она

никада није успјела да успостави свој унутрашњи легитимитет и суверенитет. То је суштина свих проблема. Мало је земаља које су опстале само на међународном суверенитету. Ми начелно нисмо против БиХ, али то сигурно није Босна какву хоће у Сарајеву.

Да ли је ваше схватање БиХ ближе Хрватима него Бошњацима, с обзиром на то да Срби имају подршку из Београда, а Хрвати из Загреба?

Постоји код Бошњака дугорочно размишљање да треба направити такво устројство БиХ које ће извршити притисак на Србе и Хрвате да оду у своје матичне земље и онда би Босна остала само њима. Али, имајући у виду да се посљедњих година веома залажу за арапски свијет, имају и они своје земље па нека иду тамо. Немам намјеру да напуштам ништа од онога што припада РС. И међународној заједници је постало јасно да је РС фактор који остаје. Међународна заједница је овдје била мотор политике из Сарајева која је до прије три године доводила до бесмисла РС. Долазили су овдје и узимали шта су хтјели, сваки дан су преносили неку надлежност, односили фондове, односили новац, односили право. Данас то више није тако, па смо сада ми који водимо ову политику у Сарајеву поново лоши момци те је потребно да дође неки махараџа да нас доведе у ред. Нека проба. Дошао је Лајчак, па је морао да одустане.

Да ли по вашем мишљењу Дејтонски уговор који прописује веома компликовано државно устројство, пре свега у Федерацији, кочи БиХ и треба да се мања?

Федерација је за нас иностранство. Немам право да се бавим федералним питањима. Суштина тог проблема је Вашингтонски уговор, по коме су муслимани и Хрвати пошто су међусобно ратовали направили прво муслиманско-хрватску федерацију и договорили се о десет кантона. Нас ту нико ништа није питао. Таква Федерација и РС отишле су онда у Женеvu и тамо је направљен Женевски споразум гдје је речено да 49 одсто територије припада РС, а 51 одсто Федерацији. Како ће они реформисати Федерацију, ја не знам. Федерација је свакако велико оптерећење за РС.

Колика је незапосленост у РС?

По мјерилима ММФ-а то је између 16 и 18 одсто. Ми смо у посљедње вријеме имали

значајан број стечаја а тиме и отпуштања радника. Наша незапосленост је по тој методи била раније 25 одсто. Имамо тренд смањења. У поређењу са окружењем, ми имамо релативно стабилну социјалну ситуацију. Креирали смо неколико пројеката за збрињавање радника и за то смо издвојили преко сто милиона марака. Прошле године смо запослили преко 2000 приправника са високом стручном спремом, ове године планирамо око 1200. У прошлој години смо у РС запослили око 29.000 радника. Планирамо и ове године да наставимо позитиван раст запослености.

С обзиром на то да су привредни параметри у Федерацији лошији, да ли постоји економска миграција унутар БиХ?

Неки почетни облици постоје. Све више људи из Федерације у сфери грађевинарства или текстилне индустрије долази у РС. Наш систем је и за привреднике далеко стимулативнији због пореске политике у РС. Смањили смо стопе пореза на добит који износи десет одсто, порез на плату је осам одсто, прешли смо на бруто обрачун личних доходака тако да се смањио обим издвајања. У прошле двије године из Федерације је у РС пререгистровано око 350 правних лица. Добро је дошао свако ко жели да ради и улаже у РС, ми смо пореску стопу и смањили да бисмо привукли окружење.

Шта је са специјалним односима између РС и Србије?

То је термин из Дејтонског уговора и доживљавао је разне фазе. Ми смо у посљедње три године имали веома добре односе и са бившим премијером Војиславом Коштуницом, који је показао велики интерес управо за развијање тих односа, а наравно и са господином Борисом Тадићем и актуелном владом на низу пројеката. Затекли смо много неријешених проблема. Прије три године је, на примјер, пацијент из РС у Србији третиран као странац, морао је да плаћа четири пута скупље услуге него грађани Србије. Данас је то изједначено. Телеком Србије је уложио 646 милиона евра у Телеком РС и већ након годину и нешто дана може се рећи да је то једна од најуспјешнијих приватизација у региону. Телеком Србије је тако постао регионални фактор који се шири. И у Федерацији је привукао више од 100.000 претплатника. Српски Телеком је инвестирао још педесет милиона евра у опрему. Изградили смо заједнички мост на Сави, школу на Палама, многе компаније, као што је Делта, прошириле су своје пословање. Снимали смо заједнички и два филма: Турнеја и Свети Ђорђе убија аждају. Хоћемо и да сакупимо заједничка средства за снимање филма о Јасеновцу. Наравно, вољели бисмо да Србија има стабилнију ситуацију, али разумијемо да има доста проблема везаних за Косово. Ми ћемо наш однос према

Косову увијек довести у позицију са званичним ставом Србије. Био сам у Минхену, гдје је било најављено да ће говорити Фатмир Сејдију, те сам отишао са те вечере.

Пошто је Србија један од гаранта Дејтонског споразума, да ли се консултујете са српском владом?

Званичан став Београда је да ће признати сваки договор постигнут консензусом три народа у БиХ. То нам даје довољно гаранције да не прихватамо договор који нећемо, а са друге стране, да када нешто прихватимо наилазимо на разумијевање. Неке политичке елите у Србији су жељеле да имају своје експозитуре у РС. Председник Тадић нам поручује да има повјерења у то што радимо, да зна да ћемо учинити све у најбољем интересу народа који овдје живи и ми то подржавамо. И то је једна нова димензија међусобних односа. Раније су били присутни разни мешетари, изасланици, разне службе које су врбовале, медији који би по налогу Београда некога оцрнили.

Која је улога представништва које је РС отворила у Бриселу?

Да представља РС.

Да ли то значи како РС има амбицију да има сопствена дипломатска представништва и спољну политику независно од владе у Сарајеву?

Ми смо представништво у Бриселу отворили као чланица скупштине европских регија. То, наравно, није амбасада јер ми нисмо међународно призната земља. Ми хоћемо да представимо интерес РС за европске интеграције на начин како ми мислимо да то треба да се уради. Досадашња пракса је показала да Сарајево обликује такозвану европску политику за цијелу БиХ.

Сарајево нешто пошаље у Брисел, а Брисел, такав какав јесте, то онда присваја као своју политику према БиХ и РС. У својој књизи Педи Ешдаун лепо пише да, када је год хтео да сломи Србе, позове свог пријатеља Криса Патена у Европској комисији, каже му шта је неопходно у БиХ, а онда би добри Крис Патен послао писмо да се то мора

урадити у име Европске комисије.

На граничном прелазу Градишка не пише „добро дошли у БиХ“, већ „добро дошли у Републику Српску“.

Да, пише, ми смо добри људи. Покушали су из граничне службе да то склоне, да нам забране да људима пожелимо добродошлицу, па смо таблу морали да мало помакнемо на нашу територију.

Да ли је ваш договор о Дистрикту Брчко у суштини промена Дејтонског споразума?

Дејтонски споразум је оставио нерјешено питање Брчког, које је било подијељено између Федерације и РС. Промјена Дејтона би била да смо дали статус Дистрикту Брчко да може да буде представљен у БиХ као трећи ентитет. Овако је Брчко остало локална јединица. Проблем у БиХ је што су неки представници међународне заједнице умјесто да спроводе слово Дејтонског споразума почели да спроводе његов дух. А духа када пустите, веома тешко можете да га вратите, никада не знате гдје је. Овако су добили аспирацију муслимана који су помислили – ево, пуштен је дух, сада ће нам странци очистити РС, Хрвате ћемо још више минимизирати, оно што остане ће се асимилирати и прихватити да живи како ми хоћемо. Сада су Хрвати незадовољни јер су преварени и отвара им се могућност да кажу – када већ није стална конституција Дејтона оно што пише у њему, онда дајте и нама шансу да имамо трећи ентитет. Због тог духа и некакве наводно нормалне Босне, нама у РС све су више узимали од надлежности и отимали што нам припада.

Значи, сада су сви незадовољни?

Да. Умјесто да су странци рекли: има да се спроводи то што пише у Дејтону, пристали сте на то, и не интересује нас. Овако, када се тврди да дух Дејтона нешто предвиђа, поставља се питање ко тај дух тумачи. Па су сви трчали за тим духом да га тумаче. Дух се сада надувао, лебди и никако да пробије сунце у БиХ.

У ком стадијуму се налази договор између Србије и РС о заједничкој изградњи четири хидроцентрале?

Ових дана је презентована студија о изградњи. Ми смо још раније формирали заједничку фирму. Морам да вас подсетим да смо, на основу иницијативе господина Тадића и моје, позвали федералну електропривреду да правимо регионалну компанију у којој ће свако имати своје интересе, али која би постала респектибилан енергетски фактор у региону. Федерација то није прихватила. РС и Србија реализују тај споразум, очигледно је да ће нам бити потребан и један стратешки партнер. Позитивно у овој економској кризи јесте то што има све мање мешетара у послу. Такве мегапројекте никада нису правиле компаније које су се базирале само на кредитима банака – а сада тих пара у банкама ионако нема – већ државне компаније. Ми желимо у овом послу да се ослонимо на компаније које имају подршку влада моћних земаља као што су њемачки RWE или руски ИнтерПао, или италијанска и грчка електропривреда. Са њима желимо да нађемо заједнички интерес за реконструкцију постојећих хидроелектрана и термоелектрана, изградњу нових електрана и преносног система, који нам сада прави огромне губитке енергије.

(Разговор водио Андреј Ивањи)